

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ ТА
ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА

галузь знань: 10 Природничі науки

спеціальність: 106 Географія

освітньо-професійна програма: Географія

УХВАЛЕНО

Рішенням кафедри загальної та
регіональної географії

Протокол №1 від 27 серпня 2020 року

Загальна інформація про дисципліну

Назва дисципліни	Сучасні проблеми фізичної географії та ландшафтознавства
Викладач	Данильченко Олена Сергіївна
Профайл викладача	https://pgf.sspu.edu.ua/kolektyv-kafedry-geografia
Контактний тел.	(0542) 685932
E-mail:	olena_danylchenko@ukr.net
Сторінка курсу в Moodle	https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=1955
Консультації	Консультації проводяться у вівторок о 12:30 год.; групові або одноосібні. Також можливі он-лайн консультації через інтернет ресурси. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або ДЗВОНИТИ.

Анотація до дисципліни

Навчальна дисципліна «Сучасні проблеми фізичної географії та ландшафтознавства» є фундаментальною географічною дисципліною, сутність якої полягає у глибокому пізнанні нюансів проблем фізичної географії різних періодів історії фізичної географії та сьогодення, проблеми фізико-географічних та ландшафтознавчих ідей та теоретичних парадигм фізичної географії. Перед вивченням навчальної дисципліни студенти мають оволодіти знаннями з фахових фізико-географічних дисциплін: геології, геоморфології, метеорології і кліматології, загального землезнавства, картографії, географії ґрунтів з основами ґрунтознавства, фізичної географії материків та океанів, фізичної географії України, геоекології та історії географічних відкриттів і досліджень та філософії.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни: встановлення найважливіших проблем фізичної географії та ландшафтознавства на сучасному етапі та в періоди становлення наук, виявлення характерних ознак кожного періоду історії фізичної географії, ознайомлення з фундаментальними працями провідних географів, формування теоретико-методологічних основ фізичної географії.

Завдання курсу:

- встановити найважливіші проблеми фізичної географії та ландшафтознавства на сучасному етапі;
- визначити головні проблеми фізичної географії кожного періоду розвитку географічної ідеї;
- виявити основні риси кожного періоду історії фізичної географії;
- ознайомити з теоретичними засадами фізичної географії та ландшафтознавства;

– узагальнити основні методологічні та методичні положення фізичної географії.

Формат дисципліни

Ознаки дисципліни	
Рік вступу	2020
Освітній ступінь	магістр
Курс навчання	1
Семестр	1
Формат курсу	денна/заочна
Обов'язкова /вибіркова	Обов'язкова
Кількість кредитів/годин	7/210
Кількість розділів	2
Форма контролю	екзамен
Лекції	30/6
Практичні заняття	28/6
Консультації	2/2
Самостійна робота	150/196

Результати навчання

Знання ПРЗ 3 ПРЗ 9 ПРЗ 12	Володіти знаннями природничо-географічних наук: об'єктно-предметна область, поняттєво-термінологічний апарат, теорії і концепції, закони і закономірності, методи дослідження тощо (ПРЗ-3). Знати основні закономірності існування та розвитку геосфер, їх динаміки, компонентів, історії розвитку (ПРЗ-9). Знати загальні закономірності і тенденції наукового пізнання, як особливої діяльності по творенню нових знань (ПРЗ-12).
Уміння ПРУ-2 ПРУ-11	Використовувати сучасні знання географічних наук для отримання нових наукових результатів у галузі географії (ПРУ-2). Вміти використовувати теоретичні узагальнення та методологічні принципи для встановлення теоретичної достовірності нових географічних теорій, концепцій, доктрин, гіпотез, методів та їхньої науково-практичної перспективності (ПРУ-11).
Автономія і відповідальність ПРА 1.	Уміти вчитися упродовж життя і вдосконалювати здобуті під час навчання компетентності з високим рівнем автономності.

Тематичний план вивчення дисципліни

Розділ 1. Проблеми об'єкту і предмету фізичної географії та ландшафтознавства. Історичний аспект

Тема 1. Вступ. Зміст, мета і завдання курсу «Сучасні проблеми фізичної географії та ландшафтознавства».

Тема 2. Місце фізичної географії в системі географічних наук. Проблеми об'єкту і предмету загальної фізичної географії.

Тема 3. Регіональна фізична географія. Проблеми об'єкту і предмету регіональної фізичної географії і ландшафтознавства.

Тема 4. Місце, роль і значення фізичної географії в сучасному світі. Цілі і завдання фізико-географічних досліджень.

Тема 5. Періодизація історії географії. Розвиток фізико-географічних теорій, ідей та досліджень від античних часів до епохи капіталізму.

Тема 6. Розвиток фізико-географічних теорій, ідей та досліджень від епохи капіталізму до наших днів.

Тема 7. Теоретичні концепції сучасної фізичної географії. Пріоритети розвитку фізичної географії на сучасному етапі. Формування наукових географічних шкіл.

Розділ 2. Сучасні проблеми методології фізичної географії та ландшафтознавства

Тема 8. Поняття про методологію в концепції діалектичного матеріалізму. Принцип взаємозв'язку в природі. Принцип взаємозв'язку між суспільством та природою.

Тема 9. Наукові факти і мова географії.

Тема 10. Класифікація і систематизація у фізичній географії. Математизація фізичної географії

Тема 11. Поняття про комплексність та системність у фізичній географії.

Тема 12. Моделі, теорії, гіпотези у фізичній географії. Основні географічні закони та закономірності.

Тема 13. Карта як специфічний засіб пізнання у фізичній географії.

Тема 14. Фізико-географічне районування: сутність та теоретичні засади. Спірні питання таксономії фізико-географічних регіонів.

Тема 15. Ландшафтознавство та взаємодія природи та суспільства. Дискусійні підходи до аналізу взаємодії людини та ландшафтів.

Політика дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни потребує: підготовки до практичних занять; роботи з інформаційними джерелами, опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури, самостійної роботи, виконання тестових завдань.

Підготовка та участь у практичних заняттях передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни, питаннями, які виносяться на заняття з відповідної теми; вивчення конспекту лекцій, а також позицій, викладених у підручниках, монографічній та іншій науковій літературі тощо.

Результатом підготовки до заняття повинно бути змістовне володіння здобувачем вищої освіти матеріалом теми, якій присвячено відповідне заняття, а саме знання: понятійно-термінологічного апарату дисципліни; володіння знаннями теоретичних запитань кожної теми та вміння використання їх на практиці. Розв'язання практичних завдань повинно як за формою, так і за змістом відповідати вимогам, що висуваються до вирішення відповідного завдання, свідчити про його самостійність, відсутність ознак повторюваності та плагіату.

На практичних заняттях присутність здобувачів вищої освіти є обов'язковою, важливою також є їх участь в обговоренні всіх питань теми. Забороняється запізнюватись на навчальні заняття та пропускати їх без поважних причин. Пропущені заняття мають бути відпрацьовані на консультаціях. Це ж стосується й студентів, які не виконали завдання або показали відсутність знань з основних питань теми. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до учасників процесу навчання, бути зваженим, уважним та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів навчального процесу. Під час контрольних заходів забороняється використовувати джерела інформації, усні підказки, письмові роботи інших осіб, друковані книги, методичні посібники, телефони, планшети. Забороняється користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням.

Академічна доброчесність

Академічна доброчесність. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять приклади можливої академічної недоброчесності. Неприпустимо надавати для оцінювання письмову роботу, підготовлену за участю інших осіб. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Система оцінювання та вимоги

Поточний контроль навчальних досягнень здійснюється протягом семестру на лабораторних заняттях. Результати (кількість набраних балів) фіксує викладач.

Використовуються такі форми поточного опитування: усна відповідь за лекційними матеріалами, тестування, контрольна робота з відкритими питаннями, заслуховування повідомлень студента з довідковою інформацією, реферати, створення презентації з її обов'язковим показом та повідомленням, участь у обговоренні питань для контролю знань на лабораторних заняттях.

Поточний контроль відображає поточні навчальні досягнення студента в освоєнні програмного матеріалу дисципліни і спрямований на необхідне корегування самостійної роботи студента. Сюди входить: методи усного контролю – бесіда, розповідь, доповідь студента, роз'яснення, відповіді на запитання. Усний контроль проводиться майже на кожному занятті в індивідуальній, фронтальній або комбінованій формі. Викладач розробляє чіткі критерії оцінювання всіх видів навчальної роботи у комплексному контролі знань, доводить їх до відома студентів на початку вивчення навчальної дисципліни. Результати поточного контролю є складовою визначення підсумкової оцінки і враховуються при визначенні підсумкової оцінки з даної дисципліни. До поточного контролю також відноситься

виконання практичних завдань, бали за які враховуються у підсумкову оцінку.

При контролі виконання завдань, які винесені для самостійного, опрацювання, оцінці підлягають: самостійне опрацювання тем в цілому чи окремих питань; вміння застосовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань; написання рефератів; підготовка доповідей, презентацій тощо. Результати самостійної роботи фіксуються в журналі обліку роботи викладача. Бали, набрані студентом за виконання завдань з самостійної роботи, додаються до суми балів, набраних студентом з інших видів навчальної роботи з дисципліни.

Вид контролю за I семестр – залік. Семестровий залік – це форма підсумкової атестації, що полягає в оцінці засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр. Залік виставляється викладачем автоматично за умови, якщо студент виконав усі види навчальної роботи, які визначені робочою програмою навчальної дисципліни. Загальна оцінка обраховується в кінці семестру, як сума балів за виконання всіх видів робіт. Враховуються бали, набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Структура проведення семестрового контролю відображається та доводиться до відома студентів на першому занятті.

Вид контролю – екзамен. Екзамен проводиться після вивчення всього навчального курсу. Якщо студент виконав всі завдання практичних занять, звітував про результати самостійної роботи, написав підсумкову контрольну роботу, то він одержує відповідні бали за перераховані види роботи (не менше 35 балів) і допускається до здачі екзамену. На екзамен виділяється 25 балів. Екзамен проводиться згідно графіку та проходить в усній, або письмовій формі за білетами. Питання до підготовки до екзамену студент може отримати на кафедрі загальної та регіональної географії. Явка на екзамен студентів обов'язкова.

Для студентів заочної форми навчання підсумковий контроль проводиться в період заліково-екзаменаційної сесії за обов'язкової присутності студента. Для складання підсумкового контролю студентами заочної форми навчання розробляються тести або контрольні роботи з відкритими питаннями. До підсумкової оцінки включається виконання самостійної роботи студента, яку він отримав під час попередньої сесії. Форма проведення: письмово-усна.

Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що впливають з наявних даних. На основі проблемної ситуації, виділяє проблему, конструє гіпотези і перевіряє їх. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно

	справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом.
82-89	твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; який не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.
74-81	знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозміненій, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здійснює перенесення дій.
64-73	має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом науки; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про навчальну дисципліну, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль														Самостійна робота	Екзамен	Загальна сума		
РОЗДІЛ 1							РОЗДІЛ 2											
Т 1-7							Т 8-15							25	25	100		
3	3	3	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3	3				3	4

Згідно Положення «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка» від 27.04.2020 р., можливе зарахування результатів навчання з окремої теми/тем, розділу, індивідуального завдання (контрольної роботи) чи дисципліни в цілому, здобутих за цими видами освіти. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно переліку компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів

навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основні

1. Булава Л.М. Методологія фізичної географії : навчальний посібник. – Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. – 27 с.
2. Топчієв О. Г. Предметна область географії та її сучасні методологічні трансформації // Український географічний журнал - 2016, № 1. С. 64-69.
3. Влах М. Р. Теорія і методологія географічної науки : навч. посібн. для самостійної роботи студентів / М. Р. Влах, Л. І. Котик. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2017. — 120 с.
4. Гришанков Г.Е. Введение в физическую географию. Предмет и метод. – К., 2001. – С. 73-223.
5. Еловичева Я.К. Проблемы физической географии : пособие для студентов геогр. фак. – Минск : БГУ, 2011. – 271 с.
6. Исаченко А.Г. Теория и методология географической науки. – М.: Академия. – 2004. – 280 с.

Допоміжна

7. Булава Л.М. Вступ до географії: Навчальний посібник. – Полтава: ПДПУ імені В.Г.Короленка, 2010. – С.19-21.
8. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір : Монографія у 2-х т. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. – Т.1. – 431 с., Т.2. – 503 с.
9. Мильков Ф.Н. Основные проблемы физической географии. – М.: Мысль, 1985.
10. Гвоздецкий Н.А. Проблемы физической географии. – М.: МГУ, 1976.
11. Исаченко А.Г. География сегодня. – М.: Мысль, 1979.
12. Исаченко А.Г. Развитие географических идей. – М.: Наука, 1983.
13. Преображенский В.С. Беседы о современной физической географии. – М.: Наука, 1978.

14. Проблемы физической географии: практикум для студентов геогр. фак. / авт.-сост. : Я. К. Еловичева, М. М. Ермолович, Е.Г. Кольмакова. – Мн. : БГУ, 2007. – 48 с.
15. Сочава В.Б. Введение в учение о геосистемах. – Новосибирск: Наука, 1985.
16. Калесник С.В. Проблемы физической географии. – М.: Наука, 1984.
17. Жекулин В.С. Введение в географию. – Л., 1989.
18. Саушкин Ю.Г. Географическая наука в прошлом, настоящем и будущем. – М.: Мысль, 1982.
19. Исаченко А.Г. Ландшафтоведение и физико-географическое районирование. – М.: Высшая школа. – 1991. – 366.

Інформаційні ресурси

1. [ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання»](http://gntb.gov.ua/files/sibid.pdf)
<http://gntb.gov.ua/files/sibid.pdf>
2. <http://geo.historic.ru> – географічний довідник.
3. <http://www.wgeo.ra> – проект WGEO – всесвітня географія.
4. <http://www.scholar.ru/> пошукова система наукових публікацій.
5. <http://www.scirus.com/> – інформація про наукові журнали, персональні сторінки учених.
6. Bernard O. Bauer (2010). On Methodology in Physical Geography, Current Status, Implications, and Future Prospects. – <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1111/0004-5608.00167>
7. Theory and Methods in Geography. – <http://www.eolss.net/sample-chapters/c01/e6-14-01-02.pdf>
8. <http://scholar.google.com.ua/> – статті, монографії, дисертації і препринти.
9. <http://books.google.com.ua/> – сервіс повнотекстового пошуку по книгах.